Nro 13. 30 Października.

Rok 1828. Czwartek.

GONIEC KRAKOWSKI,

DZIENNIK POLITYCZNY, HISTORYCZNY i LITERACKI.

Dziennik ten wychodzi 3 razy w tydzień, to jest co Wtorek, Czwartek i Sobotę o godzinie 5 wieczór, w Krakowie w drukarni wydawców braci *Gieszkowskich.* Prenumerata kwartalna kosztuje Zp. 6 gr. 15. w mieyscu, pojedynczy numer gr. 6. w królestwie polskim z pocztą Zp. 10.

XIII. BULETYN

NOWOŚCI POLITYCZNYCH.

ROSSYA. (*Berlin* 22 *P.*) Część flotty sebastopolskiey, ma teraz bydź przeznaczona do wspierania od morza działań korpusu jenerała Hr. Paszkiewicza w Azyi mnieyszey. — Podług doniesień z główney kwatery wielkiego woyska, jenerał Paszkiewicz ma niezwłocznie przybydź do Odessy i odebrać inne dowództwo. — (22 *Paźdz:*) Rekrutowanie w Rossyi z wielkim idzie pośpiechem. Podróżny przybyły tu z Rossyi zapewnia, że władze krajowe wyprzedzają się tam w śpiesznem wykonaniu woli Cesarza. — W Kijowie ma bydź główny skład rynsztunków i potrzeb wojennych. — Gościniec z Tuli do tego miasta, napełniony jest powozkami z bronią i amunicyą. — (*Z Erywanu* 10 *Września*). Oddział woyska pod jenerałem xięciem *Tszaczewadse* zdobył 8 W. twierdzę *Bajazed*, w której poddał się basza Elil o dwóch buńczukach.

ANGLIA. (*Londyn* 12 *P.*) Słychać tu o zwołaniu parlamentu na *Nowy Rok*, z powodu nieprzewidzianych wypadków woyny na wschodzie. — Xiąże Wellington w liście do Reiss Effendego, miał wynurzyć mu swój wysoki szacunek. — Król przychodzi do zdrowia, i wczoray używał już w Windsor przechadzki.

FRANCYA. (*Paryż* 18 *Października.*) Z listów prywatnych, nadeszła tu wiadomość, że brygada jenerała Szneider wzięła szturmem twierdzę *Koron*. Osmy półk piechoty linijowey, miał przytym ponieść znaczną stratę. — We wszystkich portach francuzkich panuje wielka czynność; budowanie okrętów będących na ukończeniu, a mianowicie 6 linijowych od 90 do 120 dział, 3 fregat od 50 do 60, wielu bryggów, i korwet, i uzbrajanie innych, naypilniey polecone zostało.

GRECYA. Monitor francuzki z d. 15 Października donosi z urzędowych rapportów z Morei, że odprawa woysk Ibrahima baszy trwa ciągle; że

admirał de Rigny pozwolił okrętów francuzkich użyć ile miał tylko w mocy, dla przyśpieszenia odjazdu Egipcyan. -- Turcy zdają się bydź skłonnemi do opuszczenia także Morei. --- Liczba woysk francuzkich w tym kraju, po przybyciu na dniu 17 Września, nowego transportu na 22 przewozowych okrętach, wynosić teraz ma do 18,000 ludzi. --- 2,000 francuzów z korpusu jenerała Maison, obległo twierdzę *Koron*, mającą 1500 osady tureckiey i opatrzoną w żywność na jeden miesiąc;--- 4,000 obległo *Modonę* i *Nawaryno*, a 3,000 udało się ku *Patras*, zaraz po odjeździe Ibrahima.

Do Nawarynu przybyło d. 16 Września 19 statków przewozowych z 4,000 francuzów z Tulonu. We dwie godziny potem, admirałowie sprzymierzeni wezwali Ibrahima, aby korzystając z dogodności, zaraz na te same statki kazał wsiadać swoim żołnierzom; czemu on chciał się oprzeć, twierdząc, że konwencya obowiązała go tylko, do przewożenia się na egipskich okrętach; atoli kiedy mu zagrożono, iż niedostanie żywności, skoro się będzie ociągał;--- upokorzony, musiał uledz;--- lecz tyle go to dotknęło, że zachorował.

(*Z Ankony* 8 *Paźdz:*) Wczoray przybyła tu korwetta rossyjska i wysadziła na ląd gońca z depeszami od admirała Heyden do N. Cesarza Mikołaja, w których, jak się tu wieść rozeszła, donosi: że twierdze messeńskie woyskom francuzkim oddanemi zostały.

PORTUGALIA. (*Z Lizbony* 1 *Października.*) Od początku zeszłego miesiąca, zrobiono kilka zamachów na życie D. Miguela, ale się żaden nieudał; i posłużyły mu tylko za powód, iż się teraz wieczorem niewychyla z pałacu. --- Słychać, że po odebraniu doniesienia o przybyciu młodey królowey Maryi do Europy, wszystkie swoje kosztowności kazał przenieść na jednę z fregat stojących w porcie.

HANDEL i RĘKODZIELNIE

WIELKIEY BRYTANII.

(*Dokończenie.*)

IV. *Metale.* Wydobycia kopalniane, w tey samey *progressyi* postępowały. Ołów i cyna wydawały w r. 1806 do 25,000 cntr,— w dziesięć lat, to jest r. 1816 przeszło 38,000, a w r. 1826 blisko 70,000;— chociaż zaś kruszce miedziane w ogólnym stosunku innych mniey wydawały, jednak *produkcya* onych w przeciągu 25 lat podwojoną została.

V. *Machiny parowe.* Zaledwie temu lat 50 jak Watt zrobił pierwszą machinę,— a już w r. 1806 liczono ich 10,000 maiących siłę 200,000 koni połączoną, i ani wątpić, że do dziś dnia przybyt jest podwojony.

VI. *Kanały i Wodociągi.* W Anglii znayduje się 100 kompanii kanałowych, których zjednoczone kapitały składają summę 13,000,000 funt: szter: czyli 520,000,000 zp. które wedle wypłacaney podziałki, przynoszą ogółowi po 5½ do 6ciu, od sta.

VII. *Domy.* W roku 1807 liczono w Anglii 1,580,923 domów mieszkalnych, a w roku 1827 spisano ich 2,088,156, przy-

było więc w 20 latach 507,233,— zobaczymy atoli, że *progressya* ta, niepostępowała razem z ludnością: bo Londyn w r. 1807 miał 121,229 domów na 864,845 mieszkańców; w r. 1827 domów 164,681, a aż 1,225;594 mieszkańców. *Deficit* więc co do budowli wynosi jak 12,000, — i różnica ta jest jeszcze większą w miastach rękodzielniczych.

VIII. *Mięso i Bydło.* Uważano, iż w przeciągu 60 lat, powiększyła się ludność Anglii o $\frac{78}{100}$, i że w tym samym okresie konsumpcya mięsa wzniosła się o $\frac{115}{100}$.— Lecz co naybardziey zadziwiającém się okaże, jest to, że ulepszenie gatunku bydła postąpiło w teyże *proporcyi*; zatym średnia waga w r. 1794 jednego wołu wynosiła funtów 462, barana 35;— a w r. 1826 wołu 700 f. barana 70, skutkiem naturalney zachęty, daney uprawie ziemi i chowaniu bydła.

IX. *Bawełna, Wełna i Jedwab.* W roku 1608 zaczęły się dopiero w Anglii wyrabiać materye jedwabne, a już w roku 1641 wiele znakomitych fabryk słynęło w *Manschester*; lecz dopiero w r. 1760 zaczęto robić tkaniny za pomocą nowych maszyn i materye z czystey bawełny. Odtąd progressya przemysłu rękodzielnego, co do tych trzech przedmiotów, razem tu połączonych, była następująca:

Od r. 1765 do 1767. wartość przywozu surowych materyałów 4,211,361 fun: szterl:
Od r. 1805 do 1816. — — — 59,908,673 — —
Od r. 1816 do 1827. — — — 153,799,302 — —

WSPOMNIENIA HISTORYCZNE.

Podatki. Kozarawie, czyli Chazarowie, tegoż co Turcy plemienia, podbiwszy w VII lub VIII wieku Sławian północnych, nałożyli na nich w podatku po *jednym mieczu* z dymu, i po wiewiorce z budynku. — Litwini zaś około r. 1184 płacili podatki skórami zwierząt, a nawet łykami i miotłami.

Barbarzyństwa. Tomidżin han tatarów, pokonawszy buntowniki swey hordy, kazał naczelników rokoszu, w 70 kotłach żywcem warzyć;— a Berdibek syn hana Dziannibeka był tak srogim i chciwym panowania, że własnego oyca i dwunastu braci okrutnie zamordował.

Głód i Pomor. W Roku 1230 taki panował głód w Rossyi, że w Nowogrodzie *czetwiert* żyta, kosztowała grzywnę srebra, czyli 67 złotych polskich. — Zaraza morowa, *czarna śmierć* zwana, wzięła początek w Chinach około r. 1330 — 1339, gdzie blisko 13 milionów ludności wyniszczywszy, przeniosła się do Syryi, Egiptu i Grecyi; — okręty genueńskie przywiozły ją do Włoch, gdzie równie jak we Francyi, Anglii i Niemczech całe miasta powyludniała: (1346) — w Rossyi zaś srożyła się do r. 1353. Choroby tey początkiem

były gruczoły w miękkich wklęsłościach ciała, — krew rzucała się ustami, —a zaraz na drugi lub trzeci dzień, następowała śmierć. — W Kijowie, Czernichowie, Smoleńsku, Sczdala, Białozersku, miastach pod ówczas ludnych, żaden człowiek nieuszedł jey strasznych skutków. — W Smoleńsku r. 1387 z kilkudziesiąt tysięcy mieszkańców, pięciu tylko przy życiu pozostawszy, wyszli i zamknęli bramy miasta, zapełnionego trupami. — W Nowogrodzie r. 1423 w przeciągu 6 miesięcy, wymarło 80,000 ludzi!... —

Zapadnienie. W r. 1596 w niższym Nowogrodzie, wydarzył się taki przypadek, iż się ziemia rozstąpiła i pochłonęła kościół Wniebowzięcia, zostawiwszy tylko jeden słup ołtarzowy.

Zjazd w Litwie. Roku 1429 Witold wielki xiąże litewski, 88 letni starzec, mieszkający pod ówczas w Łucku, przyjmował u siebie Bazylego W. X. Ruskiego, Władysława Jagiełłę króla polskiego, Zygmunta cesarza Rzymskiego, Eryka króla Duńskiego, i wielu innych xiążąt. Han Perekopski, hospodar Wołoski, posłowie cesarza greckiego, i wielcy mistrzowie zakonów pruskiego i inflanckiego znaydowali się tamże. Na tym wspaniałym zjeździe, znamienity gospodarz, pysznemi biesiadami gości swoich zadziwiał. Co dzień dla nich dawano, prócz innych kosztownych napojów po 700 beczek miodu, — a na kuchnią po 700 wołów i jałowic, po 1400 baranów, po 100 żubrów i po tyleż łosiów i dzików. Przez siedm tygodni (powiada Konstantynów historyk rossyiski), trwały wciąż te biesiady, a tak licząc w 7 tygodniach 49 dni, wyszło 34,300 beczek miodu, — tyleż sztuk wołów i jałowic, 68,600 baranów, a po 4,900 żubrów, łosiów i dzików! — Jak licznych pod ówczas orszaków musieli używać monarchowie i xiążęta, łatwo sobie ztąd wyobrazić. — Podobne dziś odwiedziny niebardzo miło byłyby przyjmowane. —

Koniec świata. W roku 1467 puszczono wieść na Rusi, o bliskiem końca świata. Powiadano, że jezioro zartowskie, przez całe dwa tygodnie po nocach wyło. —

Oczaków. Założycielem tey twierdzy był Mengli Girey han tatarski około r. 1493; kosztowała go ona 150,000 ałtynów.

Rzadkość sztuki pisania. Traktat pokoju na lat 60 pomiędzy Carem moskiewskim i Erykiem królem szwedzkim, podpisał w Moskwie ze strony Szwecyi kapelan tegóż poselstwa w imieniu posła, który pisać nieumiał;

Koszula Zbawiciela. W roku 1624 Abbas Szach perski, przysłał w podarunku Carowi moskiewskiemu całą koszulę Zbawiciela, która zachowuje się dotąd w moskiewskim Soborze Wniebowzięcia.

TEATR NARODOWY.

10. Dziś drama *Kotzebuego*: KORA I ALONZO.